

edicija

a
n
a
g
r
e
w – esej

urednik

Alen Bešić

Naslov izvornika:

Philippe Jaccottet, *La Semaïson*, Gallimard, Paris, 1984

© Philippe Jaccottet, 1984

© Éditions Gallimard, Paris, 1984

© za srpski jezik Kulturni centar Novog Sada, 2020.

© of the translation: *S. Fischer Foundation* by order of *TRADUKI*

Objavljivanje ovog dela podržala je književna mreža TRADUKI koju čine Savezno ministarstvo za Evropu, integraciju i spoljne poslove Republike Austrije, Ministarstvo spoljnih poslova Savezne Republike Nemačke, Švajcarska fondacija za kulturu „Pro Helvecija“, Udruženje prevoditeljki i prevodilaca (Centar za književnost Beč) po nalogu Saveznog ministarstva umetnosti, kulture, javne uprave i sporta Republike Austrije, Gete institut, Javna agencija za knjigu Republike Slovenije, Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, Resor za kulturu Vlade Kneževine Lihtenštajn, Fondacija za kulturu Lihtenštajn, Ministarstvo kulture Republike Albanije, Ministarstvo kulture i informisanja Republike Srbije, Ministarstvo kulture Rumunije, Ministarstvo kulture Crne Gore, Ministarstvo kulture Republike Severne Makedonije, Ministarstvo kulture Republike Bugarske, Sajam knjiga u Lajpcigu i Fondacija „S. Fišer“.

Sva prava zadržana. Nijedan deo ove knjige ne može se koristiti niti reprodukovati u bilo kom obliku bez pismene saglasnosti izdavača.

FILIP ŽAKOTE

rasejavanje

Dnevnik
1954–1979

sa francuskog preveo
Dejan Ilić

KULTURNI CENTAR NOVOG SADA, 2020.

SEMAISON: *Prirodno rasejavanje biljnog semena.*

Litre

1954

MAJ

Predanost sebi zamućuje život. Samo trenutak pravog zaborava, i svi paravani, jedan za drugim, postaju prozirni, bistrina seže u dubinu, koliko pogled dopire; u isto vreme, sve se lišava težine. Tako se duša zaista pretvara u pticu.

1955

JANUAR

Sneg zasipa meku travu. Pada i kovitla se kao semenje javora, kao ogromno i nečujno belo seme na selo.
Ili tanušni mesec po crnim grančicama.

1956

SEPTEMBAR

Kao što je mesec ogledalo sunca, voda je svetlost koja uranja u zemlju, sveža svetlost, septembarsko nebo.

Zvezda je plamen vode, zamrznuti plamen.
Sve postaje plavo kao lice osenčeno željom ili tugom, pod razbarušenom kosom.
Sve postaje plavo, pogotovo planine u daljini. Tu bliže, još uvek se vide litice, drveće svetlije od ostalog drveća.
Nastupilo je nešto kao nežno zatišje.

OKTOBAR

Trska: kako njeni baršunasti klasovi pucaju, ispuštajući talas semenja, čitavu voljku, u apsolutnoj *tišini*. Ljudsko porađanje: plač, krv.
U apsolutnoj tišini, nežna sporost, neumoljiva, biljka puca i rasejava se, poveravajući se vetru.

1958

JANUAR

Stubovi snega nošeni preko polja, puteva i brežuljaka, zarubljavani ili uvijani na vetru, krhke zvezde, zimogrožljive, pokretne konstelacije kristalâ dovoljan je dašak da se pretvore u suze. Bačene na zemlju, samo su još slivanje ove vojske u rasulu.
Cele noći huka vetra kao vatre u peći.
Izjutra i dalje promicanje snega, niskih oblaka i, malo iznad, sunce vidljivo kroz svoje velove.

Uveče, voćnjaci bademâ, njihova zagasita stabla. Visoke žbunaste palme kao kupovi zelenih lepeza. Borova šuma i, s druge strane, tamne planine. Ili plavetnilo mora kroz stabla i zelenilo, ali reč plavo nije dovoljna, suviše je blaga, hteli biste gotovo reći crno, ali bi i to bilo pogrešno. Nagomilano plavo, koncentrisano, gusto, kao zid. U svakom slučaju bez ijednog otvora. Plavo bogatstvo. I ništa se ne pokreće ili svetluca. Ni jedne mrlje. Intenzivno, ali mirno, nepomično, neprozirno, duboko. Plavo prisustvo, jako koliko i zemlja, tako teško, tako bogato, ali nedeljivo, bez detaljâ. Ceo predeo, uostalom, viđen iz šume, pre nepomičan iako prozračan, jak i slab u isto vreme, titrav i miran, moćan a nenametljiv, pre uspravljen nego pružen.

Stare biljke, tvrde, trnovite, ali nimalo ispijene kao u Provansi. Bogatstvo mirno i puno snage, nema krikova, ali ni romora. Ni traga od neke reke ili tekuće vode ili izvora, a uprkos tome nimalo usahlosti. Toplota takođe puna snage i postojana, ali blago provetrena morem.

Uređeni saziv jakih prisustava, bogatih i mirnih. Moćna vedrina. Ogromno zasedanje. Autoritarno oglašavanje a da glas nikada nije prisilan.

Svetlosni spomenici, široki provetreni opsezi. Bez nabreklina. Gabrijelijeva limena muzika. Zlato, možda, ali ne nakit.

Kuća, ovde, u ovo vreme, samo je zaliha senke, mala tvrđava protiv sunčevih vojski, zamak vode, zamak svežine. Uokolo, strelci, oklopi, barjaci. Na moru velika zveka oružja. Slika moguća u bilo kom trenutku, ali koju treba prevazići, izbrisati.

Bogatstvo, moć s druge strane zidova: stalna i nepomična sila, spokojni autoritet prostora, mehanički bruj mora, mogli biste gotovo zaboraviti na beskrajnu lakoću vaših tereta.

Zvonka šuma.

Hridi. Na nekim mestima su kao listovi fajla koje je stisla neka ogromna ruka, kao stranice knjige pod presom, pre uvezivanja. Češće u velikom neredu, potkopane morem u svim pravcima, probušene, ispremetane, izlomljene. Između pomičnog blistavila mora i plodnog mira kopna.

Biljke koje odolevaju na vetru, koje mogu da zatrepere jedino svojim vrhom.

Borba jedne pomamne moći protiv moći potpuno nepomične, u osnovi, beskrajno neme: na toj granici se pojavljuje bela vatra, paljenje vodenih kapi, iznenadni cvet koji odmah vene. Tako i nas troši vreme, a naši poslovi zasvetle nakratko pod njegovim naletima.

NOVEMBAR

Tragovi vatre u travi pre snega
kao ovaj plamsaj na zapadnom nebu pre noći
skok duše pre smrti
borac koji se ukrašava ranama

*

Iznad ambisa ova pomama,
ove tuge, ovi osmesi, ovi poslovi,
ova polaka izgradnja spomenika, paviljonâ,

iznad ambisa ovi ratovi, ove rane,
da, tako puno tuge, nasilja, strasti,
ovi brižni proračuni, ovi monstruozi vojni konvoji,
ove munje, ovo rušenje,
kovitlac lišća više ili manje zlatnog
iznad bezdane dubine
a ipak...

u ovoj bici između ambisa i njegovog plena,
ma koliko bio osuđen plen, koliko pobjednički ambis,
ne mogu još uvek reći ko će biti pobjednik ako ima
pobjednika, ako se može govoriti o pobjedi,
ako ova zapovednička slika nije lažna,
ako je moj pogled, hvatajući je, nije već
preleteo, ako nisam, rekavši bitka,
prorekao mir, pripremio prelaz...
O tajno bitke, vidljiva u letu lišća,
vidljiva u ponoru, ali ne i odgonetnuta,
o tamo što te držim u pesnici kao baklju,
kao žensku kosu i tamnog sokola u mraku.

*

Zvezde zakrivene drvećem, maglom,
lice zime.

DECEMBAR

Malo pre osam, pod oblačnim nebom, svet je samo nešto
mrko, ploča zemlje. Ovde, lampa upaljena na ulici, žuta kao

sunce bez sjaja, tamo se otvaraju zlatna vrata, senka gleda kakvo će vreme biti u vrtu.

*

Pokretna, prozirna sazvežđa kiše na oknima, iz daljine izgledaju kao pomični velovi, zavese koje se namiču. Zadihani, nepravilni južni vetar. Mehanički severni vetar.

1959

JANUAR

Led, jasnoća, sunce. Retki oblaci, mali, zakačeni za planine. Sve je očišćeno, ukrasi su pali, ostale su samo esencijalne forme. Zemlja u vrtu je tvrda, izjutra, kao prorešetana ledenom rosom. San o tome da se napiše pesma koja bi bila kristalna i živa kao muzičko delo, čista čarolija, ali ne hladna, žaljenje što nisam muzičar, što nemam ni njihovo znanje, ni njihovu slobodu. Muzika običnog govora, naglašena možda tu i tamo nekom apođaturom, bistrim trilerom, čist i tih užitak za srce, s primesom melanholije, zbog krhkosti svega. Sve sam ubeđeniji da se ništa lepše ne može pokloniti, ako imate dara, od te muzike koja nas pogađa ne zbog onoga što izražava, nego zbog same svoje lepote. Ništa se ne objašnjava, ali neka savršenost prevazilazi svako moguće objašnjenje. Rasin ponekad, Petrar-ka, Gongora u bleskovima, Labe? Arno Danijel? Sev?

*

Nakon što se ugasio sneg ili bela rada na vrhu, sva svetlost prešla je na oštri mesec.

*

Tanki mesec iznad mrke zemlje, uoči svitanja.

*

Prvi sneg, koji je jedva sneg, jer se topi čim se približi zemlji, a onda sve pada u senku. Vetar ga nosi u svim pravcima, podiže ga i iznad krovova, odjednom se zgusne, potom raspe, nestalan kao rojevi mušica po lepom vremenu. Čitavo nebo ravnomerno je svetlosivo, sem jednog prosjaja, nešto svetlijeg, iznad brežuljaka.

FEBRUAR

Izjutra, susnežica.

Uveče, nakon što je sneg neprestano padao, predeo je beo, mrk i crn, kakav se ovde retko viđa. Ovo lako zasipanje drveća, kao da smo gledali kroz til. Detinja radost osvojila je celo selo: starci su se grudvali.

MART

Ptice na kiši. Procvetalo drveće na kiši. Vazduh kao ogromno okno koje podrhtava u svom okviru. Prvi pupoljci na kestenovima. Šeboj, anemone.

APRIL

Žestok maestral. Mon Vantu iščezao u sivo-rumenoj magli.

OKTOBAR

Večeras, zlatna svetlost u hladnom vazduhu. Kako brzo napušta drveće i diže se do oblaka nošenih vetrom. U vrtu, uvelo lišće akacije, bledožuto, prvo koje je opalo; ima ga svaki dan u izobilju na zemlji. Listovi japanske jabuke menjaju se s više sjaja, sporije i složenije, dok voćke sazrevaju. Breskva se, još uvek zelena, ipak zari. Vinograd je gotovo posve ogoljen, star, bolestan. Boje jesenjih belih rada ili malih hrizantema, tako usklađene s godišnjim dobom. Žbun, rumen od vrha do zemlje.

I sada zlato zadobija rumenu boju, i zelenilo poljâ, drveća tamni, prelazi iz žuto-zelenog u plavo-zeleno. Vetrove strele. Put je boje vode, škrljca. Neki oblaci su već kao dim. Intimnost svetlosti u sobi, na belom papiru koji je takođe postao gotovo rumen. Omot senke na knjigama, predmetima. Ničeg sem hujanja vetra i reči.

Uskoro će noć i pisanje uz lampu. Dan boravi samo još u najvišim delovima neba. Okrećemo leđa suncu.

Oblaci bledoljubičasti, lila. Papir je gotovo plav. Vatra koja se gasi. Gotovo da više ne vidim reči.

S druge strane je i dalje zlato. Dok na istoku osvaja plavo. Zlato-srebro. Dan-noć.

Ocrtati još jednom ornament iznad noći, ambisa. Sanjani ornament: ujedno učen i muzikalan, postojan i bezvučan, prostran i skriven. Modeli: Helderlin, Leopardi, neke Boderove pesme.

Lako kretanje kroz bezmerno. Ptice. Drugi primeri, najlepši možda, kod Dantea: *Dolce color d'oriental zaffiro...* ali danas nema više tomizma, svetih brojeva itd. Samoća, napuštenost, pretnje, utoliko nežniji safir.

Rezerve (apsurdne, naravno!): povodom Leopardijevih alegorija i misli, Helderlinove napetosti, Boderove poze.

Možda bi trebalo pokušati nešto drugo, gde se usaglašavaju, ne mirno, nego živo, lakoća i težina, realnost i misterija, detalj i prostor. Trava, vazduh. Beskrajno krhke i lepe slutnje – nalik cvetu, dragulju, zlatnom radu – smeštene u vanrednu bezmernost. Zvezde i noć. Širok i fluidan govor, prozračan, u kojem svoje mesto diskretno nalaze dragulji jezika. Poput onog što se, tu i tamo, pojavljuje u magli. Ili načina na koji se, zaokupljeni nekim običnim poslom, odjednom setimo dubine prostora i vremena.

NOVEMBAR

Naivna pitanja. Kako to da je ovo lepo, a ono nije? Neposredno iskustvo, i često u tvom radu: ovo vara, a ono ne vara, ili vara manje. Poredak, dakle, nada?

Leopardi tvrdi da je lepota iluzija i opsena; ali kako to da postoji, i da je on popustio pred njenom moći, i toliko joj služio? Kako poreći da ona kaže nešto esencijalno, kako je izjednačiti s kojekakvim lažima? Treba li u toj meri sumnjati? Čak i ako sve radi protiv nas i troši nas, ovako ili onako?

*

Nije izvesno da nam moderna vremena, uza sve što donose u negativnom smislu – ogromna masa koja blokira nebo – ne pružaju i jednu korisnu pouku: da smo deca vremena i da nam ono sve daje, to jest sve te nerazdvojne oprečnosti; i da ne smemo i ne možemo izaći iz ove protivrečnosti; da se treba samo postarati da jedan termin ne prevagne nad drugim.

Da je naše stanje čudno, zapravo, zato što ne dopušta suštinski napredak, pošto se nikada ne približavamo konačnom odgovoru. Mi znamo da ne možemo dobiti odgovor, a opet ne pitamo ništa manje, budući da je postavljanje pitanja bit naše prirode. Posebno je čudno što se nijedno religiozno ili filozofsko iskustvo, na primer, ne doživljava za druge, i što se mora ponovo doživeti, iskusiti, da bi imalo neku vrednost; tako da stalno moramo kretati ispočetka.

Otuda iritirajući osećaj tapkanja u mestu: *Seinesgleichen geschieht*, kaže Muzil.

Tako je, na primer, i sa intuicijom koja je u korenu mnogih pesama. Neko je rekao, otprilike: „Imao sam utisak da mi je objavljen poredak sveta“, ili pak: „Razumeo sam jezik ptica“, ili: „Veo koji nas obično odvaja od realnosti, pucao je“. (To je i tema u bajkama.) Očito je reč o iskustvu, o nesumnjivoj činjenici (koja se može smatrati lažnom, ali se ništa manje ne obja-

vljuje); ovo iskustvo zadobija razne oblike, ali je ishod uvek isti. Ono se javlja otkad je ljudi, i možete naći na stotine primera u mističkim, filozofskim ili čisto književnim tekstovima. Moglo bi se prigovoriti da je to iskustvo obična *fatamorgana*: ali kako je ta fatamorgana moguća, i zašto, čak i kao fatamorgana, ne bi imala neki smisao?

Ova fatamorgana, ili ova intuicija, objava ili san, suprotstavlja red neredu, ponoću praznini, i zazoru čuđenje, nadu, entuzijazam. Da li je moguće poverovati da je ljudska opsednutost redom, u najrazličitijim domenima, potpuno lišena smisla? I nije li naša dužnost, ili barem pravo, da oslušujemo u sebi tu duboku, neizbežnu nostalgiju, kao da nam zaista govori nešto važno i istinito? Nije li odbijanje da se poveruje u enigmu koja nas privlači i obasjava samo čin jednog ograničenog duha? Je li opravdanije verovati samo u kosti, raspadanje? Ako budemo fleksibilniji, neće li, u nama, zastrujati priliv života? Ostanimo verni svome neposrednom iskustvu, a manje slušajmo ono što mu protivreči spolja.

*

Pa ipak, polaziti od neizvesnosti. Bez ikakvog poseda, jer bi svaki posed bio paraliza? Neizvesnost je motor, senka je izvor. Koračam u pomanjkanju mesta, govorim u pomanjkanju znanja, dokaz da nisam još uvek mrtav. Dogod mucam, nisam svaljen na zemlju. Ono što činim ne služi mi ničemu, čak i kada je prihvaćeno, smatrano dovršenom etapom. *Mag nesigurnosti, pesnik...* tačno kaže Šar. Dišem zato što još uvek ništa ne znam. *Pokretna zemlja, strašna, predivna*, kaže još Šar. Ništa ne objašnjavati, nego izgovarati tačno.

Kako, međutim, iznova početi? Sve je tu. Kojim zaobilaznim, posrednim putem? Kojim odsustvom puteva? Krećući od lišavanja, slabosti, sumnje. Uz pomoć zaborava onoga što je bilo, preziranjem onoga što se radi i odobrava, savetuje ili sugeriše današnjim piscima.

Pre svega, suprotstaviti se poravnavanju duša. Ne iznošene prnje prinčeva i vitezova, nego njihov ponos, njihova rezerva. Nema poezije bez superiornosti. U to sam barem siguran, i ta sigurnost me osnažuje u odsustvu druge snage. Ali bez zamkova: ulice, sobe, putevi, naš život.

*

Simon Vej: Svaki put kada istinski poklonimo pažnju, mi razaramo zlo u sebi. I potom: Pažnja znači suspendovati vlastitu misao, ostaviti je raspoloživom, praznom i propusnom za objekat, znači zadržati u sebi, u blizini misli, ali na nižem nivou i bez kontakta s njom, razna stečena saznanja koja moramo da koristimo. I potom: Najdragocenija dobra ne treba tražiti, nego čekati.

(*Attente de Dieu*, str. 116)

*

Jesen, kišna vatra, stara vatra, lomača. Staro gvožđe, drva i magla. Rđa, pepeo. Pepeljasta zora, potrošena, završena svetkovina, dekoracija pocepana, isprana. Naoružana magla

što maršira poljima i vrtovima. Raonik hladnoće odmiče i sija. Uspravna iza njega, senka ore.

...A ipak sam ponovo video polja, drveće, doline kakvi su uvek u ovo doba godine kad se jedan lep dan javi između dve serije kiša i vetrova. Našao sam opet slabu jesenju svetlost na stablima hrastova, i tu vrstu zlatnog bruja pod njihovim lišćem, koje drže te jake ruke ili uvijeni stubovi, crni; takođe, žute topole, nepomične duž neke nevidljive vode; i krivine zemlje koje ništa ne prekriva; i stenovite ploče između niskog drveća, trnovito žbunje gde se mešaju tamnozeleno i rujno; i blistave oranice; golubovi uzleću uz zvuk aplauza ili pranja rublja, na vetru, i dva među njima, belja od ostalih, upisuju u plavetnilo neba čistu liniju svog leta. Potom, čim oblaci na horizontu prekriju sunce, sve postaje gotovo tamno, i hladnoća kao kosir prelazi preko celog predela. Tu i tamo diže se dim.

Govoriti s tom prazninom u srcu, protiv nje. Mladice akacije na belom skoro plavom nebu. Spaljivač suvog lišća, čupač korova, ograničiti se možda na to.

Te mladice sa svojim poslednjim bledim listovima, tankim. Početak zime.

*

Stubovi kiše odmiču, kiša u ruinama
sve je ruina uključujući i onog ko kaže ruina
ali se očajnički bori protiv nje koliko može
ili je odlaže ili joj otima poneki prosjaj.

*

Jedar od senke, govorim
i preživajući mršavu ispašu tame,
siromah, slab, oslonjen na ruine kiše,
podupirem se onim u šta ne mogu sumnjati,
sumnjom, i nastanjujući nenastanjivo gledam,
počinjem ponovo da mrmljam protiv smrti
po njenom diktatu. Survavajući se ustrajavam
u gledanju, vidim survavanje kako sija,
i čitavu udaljenost zemlje,
čitavu dubinu epohe nejasno
osvetljenu, nepodnošljivu blagost,
krilo pod tamnim pokrivačem oblakâ.
Senka mi otvara oči,
a približavanje nemogućeg na dnu dana,
najeza pepela na dnu mene pobjednička,
obesna, divlja, ne učutkuju me,
diktiraju mi nove rečenice u krajnjoj
nuždi, a ja pipam u mraku između starih reči,
po ruinama starih stihova,
ah! a da me ništa ne podržava ili vodi
sem moći greške,
sem senke ćutljive koja ne nosi lampu.

*

Kao nakon svršetka neke preduge istorije, kad ostanu
samo skrхани stubovi i pacovska legla među stegovima,
treba li zaista da očajavamo?